

✎ KNJIŽEVNA POROČILA. ✎

Ivan Zorec: Pomenki, Samozaložba. Ljubljana 1921.

Že par let ga srečujemo v «Slovanu» in «Zvonu». Sedaj nam je zbral večji del teh novel v posebni knjigi ter jo poslal v svet na trnjevo pot samozaložbe. Spočetka se mi je zdelo, da je združil svoje povesti brez vsake posebne notranje zveze. Ko sem knjigo odložil, sem bil prepričan o nasprotnem. Mogoče, da je to le moj domislek, toda značilen se mi zdi za pisateljevo osebnost.

Iz sobe št. 12, kjer počasi ugašajo lučke na smrt obsojenim in moti bitje večnih ur le strašen kašelj, ki jim koplje grobove, je zbežal Ivan Zakotnik «v zeleno hosto vonjavih smrek in v mili sijaj toplega domačega solnca». Tam je ozdravel, se potopil v zelene bukove gozdove, hodil po pisanih poljih, posedal po domovih, kjer se razpleta čarobna domača beseda. Po zimi pa je sedel na zapeček in pričel pripovedovati povesti o zemlji in ljudeh, ki jih je videl. Iz vsake vrstice pa nam razodeva krepka domača beseda ljubezen njegovo do te zemlje. V «domačiji ob Temenici» se bori Trlep za svojo zemljo in grunt. Edini dedič, lastni sin, se je obabil tam nekje v Ameriki in očetova prikrivana ljubezen ga ne more zvabiti domov, da reši zemljo. Tedaj se upre Trlep sam, razširi zemljo v dva grunta, toda zidal je na tuje ljudi, ki je niso pognojili s svojo krvjo. Na stara leta gleda Trlep razpadanje tistega ponosnega grunta, kjer so od pamtíveka gospodarili Trlepovi in omrači se mu um. — «Mana» je ženska, v kateri se je nakopičilo toliko zdravja in strasti, da ne ve kam ž njim. Razdivja se po celi vasi, vsi moški okušajo njeno vročo kri, le lastna otroka živita brez njenega objema. Toda Mana izgubi otroka. Kakor levinja zarjove in plane v neznani svet za njima. — Kdo ne pozna ogromnega Brnada, ki zapije vse, kar ima in se nekoč v pijanosti spomni, da mora «za doto» po svetu, kajti zasmili se mu Matilda, baje njegova hči. In sledimo mu po temnih potih samoprevare, dokler se ne povrne v žganjarno stare Neže, pa zapije vse do poslednjega in je še hujše žejen. V «na pol potu» vidimo, kako reši vso rodbino ljubezen do domače zemlje. In tam med zelenimi vinogradi sedi «Francka», žrtev pohotnega gospodarja, kateremu se je udala v svoji nežni mladosti. In ves gnus, ki ga je sprejela od življenja, utaplja v vincu, ki ga prideluje sama in izpred lepe zidanice kaže fige vsemu svetu.

V «Njeni poti» pa nas pelje pisatelj zopet v svet. Marija gre za bleskom tja v mesto, odkoder se vrne tako uničena, da jo zemlja izvrže nazaj v propast.

Čudno, da je tudi tehnično ta poslednja najslabša, kakor bi hotela sama svariti pisatelja, naj se ne podaja za bleskom, kajti njegova beseda je močna le tam, kjer jo narekuje ljubezen do zemlje. V tistih povestih oživi tudi njegov jezik, ves prepojen od domačih izrazov in pregovorov. Včasih se ta ljubezen do izvirnih imen bodisi orodja ali dela tako razbohoti, da se v kakih odstavkih vedno iznova predočuje in skoraj nalahko zastira vsebino. Temu je vzrok nekoliko tudi pisateljeva neuravnovešenost. Njej pripisujem tudi izraze, ki očitno stremijo za efektom. V spominu mi je poleg drugih sledeči stavek: «Kateremu ženske včasih niso mogle gledati v »slačee« oči brez onemoglega tre-

peta sladke groze.» (Soba št. 12.) Za svojo osebo bi take izraze popolnoma lahko pogrešal in bi mi bil mož vsestransko jasen.

Istotako greši pisatelj tuintam tudi v plastiki značajev, kadar se preveč odtuji tistemu pripovedovanju iz zapečka. Dočim prične slikati v širokih plasteh, se mu naenkrat prično urivati premišljevanja, ki značaj zvodene. Pri ljudeh, ki jih opisuje sam, je to brezdvomno zelo opasno; poleg tega pa zahtevajo enake vrste lirična razmišljanja organizma, ki ga je prežl pisatelj z neko notranjo dušo. Dogodki, ki nam jih razpreda on, pa učinkujejo toliko bolj, čim elementarnejše so podani. Meni so se zazdela ta mesta kakor žlahtne mladike, ki se še niso prijele. Nekaj sličnega je ž njegovimi dijalogi. Če berete Levstikovega «Krpana», izvirajo pogovori iz dejanja ter krepko rišejo značaj. Pri Zorcu pa se včasih vpletajo v pogovor tuje osebe, ki slikajo moža že vnaprej ter slabijo poslušavcu domišljijo.

Svojo tehniko bo moral še v marsičem izpopolniti. Tako je n. pr. pustil nekaj povesti nekončanih. Res je, da je taka tehnika brez konca mogoča, toda le tam, kjer stoji značaj pred nami od vseh plati osvetljen in se konča kako važno poglavje v njegovem življenju, da bralca ne zanima nadaljevanje. Drugi način sem nešteto videl pri Čehovu, ki konča svojo povest tam, kjer se prične novo poglavje popolnoma slično prvemu. Vsakdo čuti, da se bo to življenje neprestano ponavljalo in konca zato ni niti treba, ker leži tragika ali komika baš v ponavljanju. Kakor hitro pa človeka zanima pot junakova tudi naprej, je tehnika pogrešena. Nekaj podobnega sem čutil v povesti «Mana», kjer moram reči, da bi me nadaljevanje morda še bolj zanimalo ter bi pisatelju samemu dopustilo silnejši razmah. Nasprotno pa je povest «Za doto» primer, kjer je pričujoči konec upravičen.

Vsi ti nedostatki pa mi knjige ne kaze in prepričan sem, da bo vsakdo, kdor vzame knjigo v roke, spoznal ljubezen in pisateljevo resnost. Ti dve sta mi porok, da se v prihodnji knjigi izlušči jedro pristnega pripovedovanja, ki ga je pisatelj že sedaj v dovoljni meri pokazal. J. —k.

Pesme Vojislava I. Ilića mladega. Beograd. Izdaje knjižare Gece Kona. 1920. Cena 7 din.

Vsaka kaplja krvavega potu na poti njegovega življenja se je pretvorila v rožnato melodijo, v zvočno pesem in iz posameznih pesmi so narasli cikli in zbirke, ki jih je pesnik sedaj — sintetično motreč na svoje mladosti dejanje in nehanje — zaokrožil v obširno knjigo «Pesmi».

Žalost diha iz vseh teh stihov. Življenje mu je trgalo cvet za cvetom in moral se je zadovoljiti le s tolažbo, ki jo je našel v samem sebi, da je izpovedal svojo bol v kiticah, ob čijih zvočnosti se je ogreval in omamljal, čeprav vedoč, da je to njegova lastna bol.

Jad i patnje meni život pruža
A ja mu ih kao pesme vračam.

Spomnil sem se Heinejevih verzov:

Geblieden ist mir nun, was glutenwild
Ich einst gegossen hab' in weiche Reime.